

Székelyudvarhely, 1909. március 8. – Budapest, 1949. október 15.

Apja székely csizmadia volt. Szülővárosában elvégezte a református gimnázium öt osztályát, majd 1924-től, Gyula bátyjához kerülve, Budapesten folytatta a tanulást, végül, másik testvéréhez költözve, Nyíregyházán érettségizett a református gimnáziumban. Ezt követően ismét a fővárosba került, ahol bátyja támogatásával 1927-ben beiratkozott a Királyi Magyar Pázmány Péter Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, magyar–francia szakra. Három félév lezárása után nyelvgyakorlás céljából a franciaországi Besançonba utazott. 1930 elején itthon folytatta a tanulmányait, közben óraadással, fordítással igyekezett gondoskodni a megélhetéséről. Az egyetem alatt bekapcsolódott a Kommunista Ifjúsómunkások Magyarországi Szövetsége tevékenységébe. 1931-től az illegális kommunista párt tagja. Az egyetemi hallgatók között szerveződő kommunista mozgalom résztvevőjeként még ugyanebben az évben letartóztatták, három hónapig tartó vizsgálati fogság után szabadult. Egy év múlva, másodszori letartóztatásakor is fölmentették, de 1933. júniusi lebukását követően eltiltották az egyetem folytatásától. Ezt követően építőmunkásnak szegődött, és a szakszervezet keretében folytatta a kommunista szervezőmunkát; részt vett az építőmunkások 1935. évi tömegsztrájkjában is. Bár ebben játszott szerepét a rendőrség nem tudta bizonyítani, mint román állampolgárt végérvényesen kitiltották Magyarország területéről. Az illegalitásba kényszerült Rajknak pártja az emigrálást ajánlotta; előbb Csehszlovákiába, majd 1937 őszén, álnéven Spanyolországba ment, ahol őrmesteri rangban a nemzetközi brigádok magyar századának a politikai biztosa, azaz a párttitkára lett. Az 1939 februárjáig tartó, közel másfél éves spanyolországi tartózkodás nem csupán a polgárháború megpróbáltatásai és sebesülése miatt volt viszontagságos a számára; életveszélyes váddal, trockizmussal illették, a Komintern szerveiben lefolytatott vizsgálat csak 1941-ben tisztázta. A nemzetközi brigádok visszavonult egységeihez hasonlóan őrá is internálás várt Franciaországban. Hitler Szovjetunió elleni támadását követően a németeknek szükségük lett a hátországi munkaerőre, így vált lehetségessé, hogy sok más internálthoz hasonlóan munkát vállalhatott Németországban. Egy Lipcse melletti műbenzinygár építkezésére került, 1941 augusztusában innen szervezték meg a továbbszöktetését Magyarországra. Két hónap múlva, október 14-én a magyar rendőrség ismételten őrizetbe vette. Bár Székelyudvarhely ekkor már újra Magyarországhoz tartozott, mint „Magyarországról végérvényesen kitiltott külhonost” internálták. Három éven át különböző helyeken őrizték, csak 1944 szeptemberében hozta ki pártja hamis elbocsátó papírokkal a Margit körúti fogházból. A következő két hónapban, visszakapcsolódva az illegális munkába, a párt titkára lett. E minőségében részt vett a Magyar Front megbeszélésein, a szociáldemokratákkal akcióegységet vállaló tárgyalásokon, valamint az akkori illegális kommunista szerveződések közül a Demény Pál vezette csoporttal való együttműködés egyeztetésében. 1944. november 18-án újra lebukott, Sopronkőhidára szállították, a Vezérkari Főnökség különbírósa elé került. Mivel a hatóságok nem jöttek rá, hogy az intenzíven keresett kommunista vezetőt fogták el, államtitkár bátyja el tudta érni, hogy polgári bírósághoz tegyék át az ügyet. A menekülő nyilas adminisztráció magával szállította a foglyait előbb osztrák, majd bajor területre, ahol 1945. április végén a bírói tanács minden elé került vádlottat rohamtempóban felmentett. Ezt követően a Duna folyását követve visszatért Magyarországra. 1945. május 20-21-én, a Magyar

Kommunista Párt első országos értekezletén a politikai bizottság és a titkárság tagjává választották, egyúttal a nagy-budapesti területi pártbizottság titkára lett. Posztján 1945. december 1-jén Kádár János váltotta fel, ő pedig 1945. november 22-étől 1946. október 2-ig, a párt III. kongresszusáig az MKP főtitkárhelyetteseként tevékenykedett. Ekkor más irányú feladatai miatt a titkárságból is kimaradt. 1945. június 24-én bekerült az Ideiglenes Nemzetgyűlésbe, szeptembertől a törvényhozás politikai bizottságának a tagja. Az 1945. november 4-i nemzetgyűlési választásokon a Fejér és Komárom-Esztergom vármegyei választókerületben szerzett mandátumával ismét képviselő lett. 1945. december 7. és 1946. február 2. között a Nemzeti Főtanács tagja. Ezúttal is delegálták a Nemzetgyűlés Politikai Bizottságába, a kommunista frakció vezetőségi tagja, pártja vezérszónoka a Tildy-kormány programja feletti vitában és az államformáról beterjesztett törvényjavaslat tárgyalásakor. A Nagy Ferenc vezetésével 1946 februárjában megalakult kormányban az MKP – március 20-án – vele váltotta fel a belügyminiszteri posztot Nagy Imrét. Beváltotta pártjának a tárca felügyeletéhez fűződő reményeit, nemegyszer radikális módszerekkel segítette a kommunisták térnyerését a közigazgatás intézményrendszerében. Az 1946. évi, politikai tisztogatás céljából megindított B-listázást olyan intenzitással hajtatta végre, hogy egyes önkormányzatok, intézmények átmenetileg köztisztviselők nélkül maradtak. Hivatalából eredően egyik szervezője-felügyelője az 1946–1947 fordulóján „felgöngyölített” – valójában a kommunisták által konstruált – ún. köztársaság-ellenes összeesküvésnek, amelynek tényleges célja a Független Kisgazdapárt parlamenti többségének a felszámolása, illetve a párt szétfelbomlása volt. 1947. augusztus 31-én ismét korábbi választókerületében szerzett mandátummal igazolták, s újból tagja lett a parlament politikai bizottságának. Belügyminiszterként közreműködött az MKP által a választói névjegyzékkivonatok segítségével (az ún. kék cédulákkal) végrehajtott csalássorozatokban. Miközben a koalíciót fokozatosan felszámoló Rákosi-féle „szalámitaktika” legkérlelhetetlenebb kormányzati végrehajtója volt, saját pártja vezetésén belül korántsem élvezett osztatlan bizalmat. Belső hatalmi rivalizálásba keveredett egyfelől Péter Gáborral, a – szervezetileg szintén a Belügyminisztérium részét képező – Államvédelmi Osztály vezetőjével, valamint Farkas Mihállyal, a fegyveres testületeket felügyelő főtitkárhelyettesével, akik Rákosi Mátyással egyetemben az ő hivatali előjárói státusát megkerülve működtek a politikai rendőrséget. A Magyar Dolgozók Pártja 1948. júniusi megalakulását követően egyre inkább mérséklődött a pártvezetésben betöltött súlya. Bár tagja maradt az MDP KV Politikai Bizottságának, és újra beválasztották a titkárságba, 1948. augusztus 7-i külügyminiszteri kinevezését követően fokozatosan elvonták tőle a korábban általa felügyelt szakterületeket. 1949 februárjában még az akkor megalakult Magyar Függetlenségi Népfront titkárává választották, és a májusi országgyűlési választásokon a népfrontlista negyedik helyén szerepeltették, eközben Rákosi, Farkas és Péter Gábor már intenzíven formálták azt a „konceptiót”, ami alapján – megvárva a május 15-i szavazást – a hónap végén őrizetbe vették. 1949. május 30-i letartóztatását csak három héttel később, június 19-én hozták nyilvánosságra. Ezt követően a negyedszer elnyert képviselői mandátumtól és a miniszteri tárcától is megfosztották. (Miniszteri tisztéből papíron 11-én mentették fel.) A Rajk személyéhez kapcsolt – a mellékperekkel együtt közel száz büntetőírányt maga után vonó – kirakatper előkészítése két szakaszra oszlott. Az első fázisban a vallatások egy trockizmussal elegyített, „imperialista nyugati hatalmak” javára elkövetett kémhistória megkomponálását célozták. A második periódusban sem ejtették el teljesen ezt a szálát, de miután a Magyarországra küldött moszkvai tanácsadók vették át a per előkészítését, a hangsúly egy Tito, illetve Jugoszlávia elleni propaganda-hadjáratra tevődött át. A rádió által is közvetített tárgyaláson, 1949. szeptember 24-én több társával együtt halálra

ítélték. Október 15-én az ítéletet végrehajtották, majd jeltelen sírba temették. Három héttel később, a Kommunista és Munkáspártok Tájékoztató Irodája Galyatetőn tartott ülését követően tették közzé a Jugoszlávia Kommunista Pártja gyilkosok és kémek hatalmában című ideológiai és politikai hadüzenetet. Ugyancsak a perrel összefüggésben számolták fel itthon 1949-ben az általa különösen támogatott népi kollégiumi mozgalmat. A Legfelsőbb Bíróság 1955 júniusában minden ellene emelt vádpont alól felmentette. Az ő és társai újratemetésére – amely a sztálinista vezetés elleni demonstrációvá vált – 1956. október 6-án került sor.